

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. spalio 2 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Donato Šerno (kolegijos pirmininkas) ir Egidijos Tamošiūnienės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal trečiojo asmens Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 5 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje dėl Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ reikalavimo tvirtinimo ir atsakovės likviduojamos dėl bankroto uždarnosios akcinės bendrovės „ENERSTENA“ priešieškinių atsakovės likviduojamos dėl bankroto uždarnosios akcinės bendrovės „ENERSTENA“ bankroto byloje.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių tarptautinės jurisdikcijos nustatymą nemokumo administratoriui reiškiant priešieškinį, kuriuo ginčijamas kreditoriaus pareikštas reikalavimas tarpvalstybinėje nemokumo byloje, aiškinimo ir taikymo.
2. Kauno apygardos teismo 2021 m. rugsėjo 15 d. nutartimi UAB „ENERSTENA“ iškelta bankroto byla. Trečiasis asmuo (kreditore) Čekijos bendrovė „POLATA s. r. o.“ pateikė prašymą BUAB „ENERSTENA“ bankroto byloje patvirtinti 280 011,18 Eur finansinį reikalavimą, šį teismas 2021 m. gruodžio 29 d. nutartimi išskyrė nagrinėti į atskirą bylą. 2022 m. kovo 16 d. kreditore pateikė patikslintą prašymą patvirtinti jos 296 241,48 Eur finansinį reikalavimą.
3. Kreditorės „POLATA s. r. o.“ finansinis reikalavimas kildinamas iš 2020 m. balandžio 2 d. šios kreditorės ir UAB „ENERSTENA“ sudarytos tiekimo sutarties (toliau – ir Sutartis), kurios tikslas – pristatyti pasiūlyme apibrėžtą katilinės įrangą, konkrečiai pagrindinę ir pagalbinę įrangą, atlikti bandomąjį paleidinį ir atiduoti eksploatuoti „Tepárna Písek a.s.“ (toliau – ir užsakovė) teritorijoje Sutartyje nurodytu adresu. Sutarties pagrindu atsakovė tapo subrangove kreditorės statomoje jėgainėje.
4. Kreditorės „POLATA s. r. o.“ teigimu, atsakovė pažeidė savo sutartinius įsipareigojimus – neaprupino jėgainės atsarginėmis detalėmis dvejų metų veikimo laikotarpiui, todėl kreditore pati įsigijo būtinų atsarginių detalių jėgainės dvejų metų veiklos laikotarpiui užtikrinti ir dėl to patyrė 16 230,30 Eur nuostolių. Kreditorė, kaip pagrindinė rangovė, taip pat privalėjo sumokėti 115 897,24 Eur (3 000 000 Čekijos kronų) baudą užsakovėi dėl laiku neperduoto projekto. 2021 m. gegužės 7 d. kreditore atliko vienašalį tarpusavio prievolių įskaitymą pagal atsakovės išrašytą PVM sąskaitą faktūrą Nr. IST21016 (dėl 98 433 Eur sumos) ir kreditorės sąskaitą Nr. 22210002 (dėl 115 897,24 Eur žalos sumos), apie tai informavo atsakovę, likusi nepadengta kreditorės turėtos sumokėti baudos suma sudaro 17 464 Eur. Atsakovė pagal Sutartį privalėjo atlikti ir papildomus jėgainės testavimo bei parengimo darbus, tačiau jų neatliko. Dėl to kreditore, kaip pagrindinė rangovė, privalėjo atlikti atsakovės neįvykdytus darbus ir patyrė 2347,18 Eur nuostolių. 2021 m. gegužės 24 d. pastebėta, jog atsakovė nekokybiškai įrengė jėgainės katilinės duris, šios yra nusėdusios 3 cm, dėl to nebebuvo įmanoma jų sandariai uždaryti ir užtikrinti katilinės darbo saugos. Katilinės darbai privalėjo būti sustabdyti, jėgainės sutartas darbingumas ženkliai sumažėjo. Remiantis Sutarties 12.3.5 punktu, atsakovė įsipareigojo sumokėti baudą, kuri sudaro 10 000 Eur už kiekvieną 0,1 proc. jėgainės nedarbingumą einamaisiais metais. Baudos dydis sudaro 260 200 Eur.
5. Atsakovė BUAB „ENERSTENA“ prašė kreditorę „POLATA s. r. o.“ patikslinto finansinio reikalavimo netvirtinti ir pareikšti priešieškinį, kuriuo prašė 2021 m. gegužės 7 d. kreditorės atliktą priešpriešinių reikalavimų įskaitymą laikyti niekiniu, atsakovėi BUAB „ENERSTENA“ i kreditorės „POLATA s. r. o.“ priteisti 170 692,91 Eur įsiskolinimą pagal atsakovės 2021 m. balandžio 28 d. išankstinę sąskaitą faktūrą Nr. IST21016 (dėl 98 433 Eur sumos), atsakovės 2021 m. balandžio 26 d. išankstinę sąskaitą faktūrą Nr. IST21015 (dėl 35 000 Eur sumos), atsakovės 2021 m. balandžio 29 d. PVM sąskaitą faktūrą Nr. ENR20210156 (dėl 40 100 Eur sumos). Nurodė, kad kreditorės 2021 m. gegužės 7 d. atliktas 98 433 Eur sumos įskaitymas yra neteisėtas, nes kreditore neturėjo priešpriešinio reikalavimo atsakovėi. Kreditorės sąskaitos faktūros Nr. 22210002 išrašymo tikslas buvo kompensuoti kreditorės tariamai patirtą žalą, tačiau kreditore tokios žalos buvimo nepagrindė.
3. Kreditorė „POLATA s. r. o.“ prašė atsakovės priešieškinį palikti nenagrinėtą. Nurodė, kad šalys Sutarties 17.1 punktu susitarė dėl sutartinės Čekijos Respublikos teismų jurisdikcijos nagrinėti Sutarties šalių tarpusavio ginčus, todėl Lietuvos Respublikos teismai neturi jurisdikcijos nagrinėti atsakovės priešieškinį. Be to, net jei šalys nebūtų susitarusios dėl sutartinės Čekijos Respublikos teismų jurisdikcijos, atsakovė, remiantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – ir Reglamentas „Briuselis I bis“) 4 straipsnio 1 dalimi, vis tiek neturėtų teisės reikšti priešieškinių kreditoriui Lietuvoje.

4. Kauno apygardos teismas 2022 m. gegužės 16 d. nutartimi kreditorės „POLATA s. r. o.“ prašymą BUAB „ENERSTENA“ priešieškini kreditori palikti nenagrinėtą atmetė nusprendęs, kad atsakovės bankroto administratorės pareikštas priešieškinis patenka į 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentą (ES) Nr. 2015/848 dėl nemokumo bylų (toliau – ir Nemokumo bylų reglamentas) reguliavimo sritį, todėl atsakovė nėra saistoma Sutartyje nustatytos Čekijos Respublikos teismų jurisdikcijos. Lietuvos apeliacinis teismas 2022 m. liepos 5 d. nutartimi apeliacinį procesą, pradėtą pagal kreditorės „POLATA s. r. o.“ atskirąjį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2022 m. gegužės 16 d. nutarties, nutraukė, konstatavęs, kad įstatymas nenustato galimybės atskiruoju skundu skusti pirmosios instancijos teismo nutartis, kuriais atsisakoma pareikškimą palikti nenagrinėtą.
6. Nagrinėjant bylą iš esmės kreditorė „POLATA s. r. o.“ prašė teismo iš naujo įvertinti priešieškinių jurisdikcijos klausimą priimanč galutinį teismo sprendimą. Kreditorės vertinimu, atsakovės bankroto administratorės pareikštas priešieškinis nevertintinas kaip tiesiogiai kylantis iš UAB „ENERSTENA“ bankroto bylos pagal Nemokumo bylų reglamento 6 straipsnio 1 dalį, nes nėra grindžiamas specialiomis Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) taisyklėmis, priešieškiniu yra tik siekiama pripažinti įskaitymą negaliojančiu ir prisiteisti skolą už suteiktas rangos paslaugas ir su jomis susijusias patiektas prekes. Atsakovės ir kreditorės tarpusavio santykiai, susiję su ginčijamu įskaitymu, bei atsakovės nurodoma tariama kreditorės skola atsakovei atsirado iki bankroto bylos iškėlimo, byloje pareikštas priešieškinis kaip ieškinys galėjo būti pareikštas pačios atsakovės, atstovaujamos buvusių valdymo organų, dar iki bankroto bylos iškėlimo.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Vilniaus apygardos teismas 2022 m. lapkričio 3 d. nutartimi nutarė patvirtinti kreditorės „POLATA s. r. o.“ 296 241,48 Eur finansinį reikalavinį BUAB „ENERSTENA“ bankroto byloje, atsakovės priešieškini atmetė.
8. Teismas nustatė, kad 2021 m. balandžio 30 d. užsakovė „Teplama Pisek a.s.“ atsisakė priimti biokuro katilinę, kuriai atsakovė tiekė biokuro katilo technologiją pagal Sutartį. Nurodyta priežastis – nebaigti darbai dėl dvejų metų eksploatacijai skirtų atsarginių dalių, kurios buvo atsakovės darbų pagal atsakovės pasiūlymą Nr. PS-19.367/1 dalis, nepristatymo. Į bylą pateiktos sąskaitos patvirtina, kad kreditorė „POLATA s. r. o.“ pirkto atsargines detales iš UAB „Grynerga“ bei „HANSA-FLEX spol. s.r.o.“; bendra šių apmokėtų sąskaitų suma yra lygi 16 230,30 Eur. Šios išlaidos Sutarties 12.13 punkto prasme vertintinos kaip kreditorės patirti tiesioginiai nuostoliai, kurie neįskačiuotini į maksimalias Sutartimi nustatytas netesības.
9. Teismas taip pat nustatė, kad 2021 m. gegužės 31 d. užsakovė „Teplama Pisek a.s.“ informavo vykdytoją „POLATA s. r. o.“ apie tai, kad jai taiko šalių pasirašyta sutartimi nustatyta bauda už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą – atsarginių dalių dvejų metų eksploatacijos laikotarpiui nepristatymą, t. y. pristatymo neužbaigimą, kuris buvo darbų nepriėmimo 2021 m. balandžio 30 d. priežastis. Užsakovė nurodė, kad iki 2021 m. gegužės 6 d. susikaupusi sutartinės baudos suma buvo lygi 3 000 000 Čekijos kronų 2021 m. gegužės 13 d. kreditorė atsakovei išrašė 115 897,27 Eur sumos sąskaitą Nr. 22210002 (nemokėstinį dokumentą), skirtą kreditorės patiriamiems nuostoliams atlyginti. Kreditorė 2021 m. gegužės 7 d. tarpusavio gautinų sumų užskaitos ataskaita atliko piniginių sumų įskaitymą: kreditorės atsakovei išrašytą 115 897,24 Eur sumos sąskaitą Nr. 22210002 sudengė su pagal atsakovės kreditori išrašytą sąskaitą Nr. 32210004 atsakovei mokėtina 98 433 Eur suma, konstatavo, kad likusi atsakovės nepadengta suma sudaro 17 464,24 Eur.
10. Teismas nurodė, kad nors atsakovė pagrįstai teigia, jog ji nėra kreditorės ir užsakovės „Teplama Pisek a.s.“ sudarytos sutarties šalis, todėl jai negali būti taikoma šioje sutartyje nustatyta atsakomybė, priežastis, dėl kurios kyla kreditorės sutartinė atsakomybė užsakovei „Teplama Pisek a.s.“, buvo būtent atsakovės veiksmai. Atsakovė Sutartimi įsipareigojo įrengti biomasės jėgainę ir ją perduoti, taip pat Komerciniu pasiūlymu, kuris yra Sutarties sudėtinė dalis, įsipareigojo patiekti atsargines dalis, skirtas katilinei eksploatuoti dvejų metų laikotarpiui. Nors Sutartyje atsakovei sutartinė atsakomybė būtent už šių detalių nepateikimą nebuvo nustatyta, tai savaime neatleidžia atsakovės nuo pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai, savo veiksmais nesudarant sąlygų kitos šalies nuostoliams atsirasti. Atsakovė neginčija aplinkybės, kad atsarginių dalių kreditori neperdavė, neneigia ir to, kad šias dalis kreditorė įsigijo pati iš kitų tiekėjų. Teismo vertinimu, byloje pateikti rašytiniai įrodymai yra pakankami išvadai, jog 115 897,27 Eur bauda kreditori buvo skirta kaip pasekmė to, kad atsakovė savo įsipareigojimų nevykdė – nepateikė atsarginių dalių ir taip sudarė sąlygas užsakovei atsakyti priimti jai perduodamą jėgainę. Tokie atsakovės veiksmai vertintini kaip tiesiogiai kreditori sukėlę nuostolių, dėl to kreditorė Sutarties 12.13 punkto pagrindu turi teisę prašyti juos atlyginti.
11. Pasisakydamas dėl kreditorės teisės atlikti įskaitymą teismas pažymėjo, kad Sutarties 17.1 punktu šalys susitarė, jog Sutartčiai taikomi Čekijos Respublikos įstatymai. Vadovaujantis Čekijos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Čekijos Respublikos CK) 2894, 2952 straipsniais, kreditorė turi teisę į žalą (nuostolių) atlyginimą. Teismo vertinimu, atsakovė nepaneigė kreditorės pateikto Čekijos Respublikos teisės aiškinimo, kad pagal vyraujančią teisės doktriną (oficialius Čekijos Respublikos CK komentarus) prievolės atlyginti neteisėtais veiksmais padarytą žalą atsiradimo momentu laikytinas žalos padarymo momentas. Šiuo atveju žalos kreditori atsiradimo faktą patvirtina aplinkybė, kad kreditorė buvo taikytą atsakomybę už tai, jog savo įsipareigojimų nevykdė atsakovė, o tai savaime lėmė kreditorės įsipareigojimų užsakovei nevykdymą. Kreditorė, patyrusi nuostolių dėl atsakovės veiksmų, įgijo teisę reikalauti iš atsakovės atlyginti nuostolius, kuriuos patyrė dėl atsakovės veiksmų. Jos patirti nuostoliai yra aiškiai apibrėžti pinigines sumas dydžiu. Byloje pakanka duomenų konstatuoti, kad egzistavo Čekijos Respublikos CK 1982 straipsnyje nustatytos sąlygos įskaitymui atlikti, o kreditorės reikalavimas nėra neaiškus ir neapibrėžtas Čekijos Respublikos CK 1987 straipsnio 2 dalies prasme.
12. Pasisakydamas dėl kreditorės „POLATA s. r. o.“ pakartotinio prašymo išspręsti atsakovės priešieškinių jurisdikcijos klausimą, teismas nusprendė, kad kreditorės prašyme nurodytos aplinkybės nepaneigia 2022 m. gegužės 16 d. Kauno apygardos teismo nutartyje išsakytų argumentų ir konstatuotų aplinkybių. Nors atsakovė iki bankroto bylos iškėlimo turėjo teisę ginčyti įskaitymą, o jos galimybės ginčyti įskaitymą ir prašyti priteisti skolą iki bankroto bylos iškėlimo nebuvo apribotos, nemokumo administratori tokia teisė atsirado tik po bankroto bylos atsakovei iškėlimo. Todėl nemokumo administratorės pareikštas priešieškinis vertintinas kaip tiesiogiai kylantis iš UAB „ENERSTENA“ bankroto bylos ir, vadovaujantis Nemokumo bylų reglamento 6 straipsnio 1 dalimi, nagrinėtinas Lietuvos Respublikos teisme, atsakovės bankroto byloje.
13. Lietuvos apeliacinis teismas 2023 m. sausio 5 d. nutartimi Kauno apygardos teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartį pakeitė: patvirtino kreditorės „POLATA s. r. o.“ 18 577,48 Eur finansinį reikalavinį atsakovės BUAB „ENERSTENA“ bankroto byloje, pripažino negaliojančiu kreditorės „POLATA s. r. o.“ 2021 m. gegužės 7 d. atliktą priešieškinių reikalavimų įskaitymą, priteisė atsakovei BUAB „ENERSTENA“ i kreditorės „POLATA s. r. o.“ 98 433 Eur skolos, kitą nutarties dalį paliko nepakeistą.
14. Pasisakydamas dėl priešieškinių teisingumo apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad Nemokumo bylų reglamento 6 straipsnio 1 dalis nustato, jog jurisdikciją nagrinėti visus tiesiogiai iš nemokumo bylos kylančius ir glaudžiai su ja susijusius ieškinius, pavyzdžiui, ieškinius dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu, turi valstybės narės, kurios teritorijoje pagal 3 straipsnį iškelta nemokumo byla, teismas. Nemokumo bylų reglamente nėra proceso teisės normų, susijusių su iškeltos ir nagrinėjamos bylos, kurioje pareiškiamas priešieškinis, teisingumu. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) VII dalyje („Tarptautinis civilinis procesas“) taip pat nėra su priešieškiniu pareiškimu tiesiogiai susijusių tarptautinio civilinio proceso nuostatų. Be to, ir šalių 2020 m. balandžio 2 d. sudarytoje tiekimo sutartyje neaptarta situacija, kai jau nagrinėjamoje byloje pareiškiamas priešieškinis. Tuo tarpu Reglamente „Bruselis I bis“ 8 straipsnio 3 punkte nustatyta, kad priešieškinis, susijęs su ta pačia sutartimi arba faktais, kuriais buvo grindžiamas pagrindinis ieškinys, gali būti reiškiamas teisme, kuriame

nagrinėjamas pagrindinis ieškinys.

15. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad kreditorės „POLATA s. r. o.“, kurios buveinė yra Čekijoje, finansinio reikalavimo tvirtinimo atsakovės, kurios buveinė yra Lietuvoje, bankroto byloje klausimas nagrinėjamas vadovaujantis imperatyviosiomis nemokumo proceso teisės normomis. Kreditorių reikalavimų tvirtinimas reglamentuotas JANĮ 42 straipsnyje pagal kurį pateiktus kreditorių reikalavimus tvirtina juridinio asmens nemokumo byla nagrinėjantis teismas. Atsakovės bankroto byla nagrinėja Kauno apygardos teismas. Nurodytas teismas taip pat nagrinėjo ir kreditorės finansinio reikalavimo tvirtinimo klausimą. Atsakovės nemokumo administratorė su kreditorės finansinio reikalavimo tvirtinimu nesutiko ir savo atskirtinų pagrindų nurodytoje civilinėje byloje pareiškė priešiškinį dėl įskaitymo pripažinimo neteisėtu bei skolos priteisimo. Pagal Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatas ir kasacinio teismo formuojamą praktiką, taikant Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą (toliau – ĮBĮ), bankroto administratoriui nėra draudžiama reikšti priešiškinį; nemokumo (bankroto) administratorius gina kreditorių ir bankrutuojančios įmonės interesus, taigi, jis privalo reikšti ieškinius dėl bankrutuojančiai įmonei akivaizdžiai nenaudingų sandorių nugrinėjimo bei skolų išieškojimo; konstatavęs, kad bankroto administratorius pareiškė priešiškinį, teismas, sprenddamas dėl teisingumo, turi pagrindą remtis CPK 33 straipsnio 2 dalies nuostatomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-700/2013). JANĮ taip pat nenumatyta draudimo nemokumo administratoriui reikšti priešiškinį, todėl tiek ĮBĮ buvęs įtvirtintas, tiek šiuo metu galiojantiame JANĮ nustatytose teisinis reglamentavimas galimybės nemokumo administratoriui reikšti priešiškinį aspektu yra vienodas (nepakitęs) ir aptartas kasacinio teismo išaiškinimas išlieka aktualus.
16. Atsižvelgdamas į nagrinėjamos bylos pobūdį, byloje vyraujančią viešąjį interesą, operatyvumo ir ekonomiškumo principus, į tai, kad prašymas dėl kreditorės finansinio reikalavimo tvirtinimo atsakovės bankroto byloje ir atsakovės priešiškinis toje pačioje byloje yra glaudžiai susiję, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai išnagrinėjo atsakovės priešiškinį, pareikštą kreditoriui.
17. Sprenddamas dėl byloje pareiktų reikalavimų pagrįstumo apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad kreditorės prašomas tvirtinti 296 241,48 Eur finansinis reikalavimas susideda iš: 2347,18 Eur (už atliktus kompleksinius bandymus); 16 230,30 Eur (už įsigytas atsargines detales); 17 464,27 Eur nuostolių (115 897,27 Eur užsakovės pritaikyta bauda dėl atsarginių detalių nepateikimo laiku, į kurią 2021 m. gegužės 7 d. buvo įskaityta 98 433 Eur suma pagal atsakovės PVM sąskaitą faktūrą Nr. IST21016); 260 200 Eur (bauda už jėgainės pajėgumo sumažėjimą). Pareikštu priešiškiniumi atsakovė prašė pripažinti kreditorės atliktą vienašalį 2021 m. gegužės 7 d. įskaitymą negaliojančiu ir priteisti atsakovės naudai iš kreditorės 170 692,91 Eur nesumokėtas sumas pagal PVM sąskaitas faktūras Nr. IST21016, IST21015, ENR20210156.
18. Pasisakydamas dėl kreditorės 17 464,27 Eur finansinio reikalavimo pagrįstumo ir 2021 m. gegužės 7 d. įskaitymo teisėtumo apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad kreditorė neginčija 2021 m. balandžio 28 d. atsakovės jai išrašytos PVM sąskaitos faktūros Nr. IST21016 dėl 98 433 Eur. Priešingai, 2021 m. gegužės 13 d. pati kreditorė išrašė atsakovei PVM sąskaitą faktūrą Nr. 2221002 dėl 115 897,27 Eur baudos taikymo ir 2021 m. gegužės 7 d. tarpusavio gautinų sumų užskaitos ataskaita atliko piniginių sumų įskaitymą – kreditorės atsakovei išrašytą 115 897,24 Eur sumos sąskaitą Nr. 22210002 sudengė su atsakovės kreditoriui išrašytos sąskaitos Nr. IST21016 pagrindu atsakovei mokėtina 98 433 Eur suma. Atsižvelgdamas į tai apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad byloje nėra ginčo dėl atsakovės sąskaitoje Nr. IST21016 nurodyto kreditorės įsipareigojimo ir jo dydžio.
19. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad šalių sutartiniai santykiai ir 2021 m. gegužės 7 d. Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ atliktas vienašalis tarpusavio prievolių įskaitymas turi būti vertinami pagal Čekijos Respublikos CK nuostatas, nes dėl šios valstybės teisės normų taikymo šalys susitarė Sutartyje. Įskaitymo teisiniai santykiai reguliuojami Čekijos Respublikos CK 1982–1992 straipsniuose. Pagal Čekijos Respublikos CK 1982 straipsnį, jeigu šalys yra viena kitai skolingos už tokio paties pobūdžio reikalavimo įvykdymą, kiekviena iš jų gali pareikšti kitai šaliai, kad ji įskaityt savo reikalavimą ir kitos šalies reikalavimą. Įskaitymas gali būti atliktas, kai tik šalis įgyja teisę reikalauti patenkinti savo reikalavimą ir sumokėti skolą. Taigi, esminiu įskaitymo atlikimo pagrindu laikytinas abipusių vienašalių tarpusavio reikalavimų egzistavimas.
20. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kreditorė „POLATA s. r. o.“ neįrodė turėjusi reikalavimo teisę į atsakovę, nes ji nėra sumokėjusi baudos užsakovei, be to, atsakovė nelaikytina atsakinga už kreditorės užsakovei mokėtiną baudą. Nors byloje iš esmės nėra ginčo, kad iki 2021 m. balandžio 30 d. atsakovė į jėgainę nebuvo pristatiusi atsarginių detalių, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, atsakovė Sutartimi tokio įsipareigojimo ir nebuvo prisiėmusi. Sutartyje nėra tiesioginių nuostatų dėl atsarginių detalių pristatymo tvarkos, įsipareigojimo pristatyti atsargines detales konkrečiu terminu (perduodant jėgainę) atsakovei nenumatyta nei Komercinis pasiūlymas, nei Sutartis. Nors Komerciniame pasiūlyme nurodyta, kad atsarginės detalės dvejų metų laikotarpiui yra įtrauktos į pasiūlymo kainą, tačiau objekto perdavimo eksploatuoti momentu atsakovė buvo įsipareigojusi pateikti tik šiuos atsarginių detalių sąrašą, o ne visas atsargines detales. Sutartyje nesant atsakovės įsipareigojimo iki 2021 m. balandžio 30 d. pristatyti į jėgainę visų dvejų metų jėginei eksploatuoti reikalingų atsarginių detalių, atsakovė nelaikytina atsakinga už tai, kad užsakovė dėl atsarginių detalių trūkumo atsisakė priimti jėgainę ir pareikalavo iš kreditorės sumokėti 115 897,27 Eur dydžio baudą. Atitinkamai nustatius, kad Čekijos bendrovė „POLATA s. r. o.“ nuostolius patyrė ne dėl atsakovės neteisėtų veiksmų, darytina išvada, jog ši bendrovė 2021 m. gegužės 7 d. neturėjo reikalavimo teisės į atsakovę ir dėl to 2021 m. gegužės 7 d. įskaitymas atliktas nesant tam teisėto pagrindo.
21. Pripažinęs Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ 2021 m. gegužės 7 d. atliktą įskaitymą neteisėtu, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad Čekijos bendrovė yra skolinga atsakovei 98 433 Eur pagal šios pateiktą PVM sąskaitą faktūrą Nr. IST21016, o atsakovė nėra skolinga Čekijos bendrovei 17 464,24 Eur neįskaitytos baudos likučio. Dėl to Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ 17 464 Eur reikalavimas negalėjo būti pirmosios instancijos teismo patvirtintas, o priešiškinis dėl įskaitymo nugrinėjimo bei 98 433 Eur iš Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ priteisimo turėjo būti patenkintas.
22. Pasisakydamas dėl kitų priešiškinio reikalavimų apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad atsakovė neįrodė, jog buvo įvykdyti Sutarties pakeitimo Nr. 3 sutarti darbai (sėkmingai atliktas kompleksinis bandymas), todėl atsakovė neįgijo teisės išrašyti 35 000 Eur sumos sąskaitą faktūrą Nr. IST21015. Kreditorės pateikta sąskaita Nr. 22210003 patvirtina, kad kreditorė pati organizavo kompleksinį bandymą ir patyrė 2347,18 Eur išlaidų. Šią aplinkybę pripažįsta ir atsakovė. Atsakovė savo ruožtu pateikė tik 35 000 Eur sumos sąskaitą faktūrą Nr. IST21015, tačiau nepateikė jokių įrodymų, kad ji dalyvavo atliekant kompleksinius bandymus ar juo labiau kad kompleksiniai bandymai buvo atlikti sėkmingai. Nesant atsakovės reikalavimo teisės taip pat konstatuotina, kad atsakovė nepagrįstai atliko 2347,18 Eur įskaitymą pagal kreditorės sąskaitą Nr. 2221003. Byloje taip pat nėra duomenų apie tai, kad atsakovė kreditoriui pateikė draudimo bendrovės išduotą garantiją, atsakovė šios aplinkybės neginčija, todėl darytina išvada, kad nebuvo įvykdyta Sutarties 7.1.7 punkto ir Sutarties pakeitimo Nr. 3 1.4 punkto sąlyga, todėl atsakovė neįgijo teisės išrašyti 40 100 Eur sumos sąskaitą Nr. ENR20210156 ir ją pateikti kreditoriui apmokėti.
23. Nustatęs, kad, pagal Komercinio pasiūlymo, kuris yra Sutarties sudėtinė dalis, sąlygas, bandomasis jėgainės paleidimas turėjo būti vykdomas atsakovės lėšomis, ir nusprendęs, kad atsakovė neįrodė, jog atliko sėkmingą jėgainės kompleksinį bandymą prieš jos paleidimą, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, jog ji privalo atlyginti Čekijos bendrovei „POLATA s. r. o.“ 2347,18 Eur už kompleksinius bandymus patirtų išlaidų. Teismas pažymėjo, kad šių išlaidų dydžio atsakovė neginčija.
24. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, nors Sutartyje ir nebuvo konkrečiai apibrėžtų atsarginių detalių pristatymo sąlygų, Sutarties (taip pat ir Komercinio pasiūlymo) turinio analizė leidžia daryti išvadą, kad bet kuriuo atveju atsakovė privalo apmokėti atsarginių detalių kainą. Byloje pateiktos sąskaitos patvirtina, kad kreditorė pirko atsargines detales iš UAB „Grynerga“ bei „HANSA-FLEXpol. s. r. o.“. Bendra šių apmokėtų sąskaitų suma yra lygi 16 230,30 Eur. Nors atsakovė teigia, kad byloje nėra įrodymų, jog pagal minėtas sąskaitas įsigytos detalės buvo pristatytos būtent į jėgainę, tačiau taip pat nepateikė jokių įrodymų, suteikiančių pagrindą abejojti kreditorės bei užsakovės teiginiais.

Atsakovė neįrodinėjo, kad Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ įsigytos atsarginės detalės galbūt buvo skirtos kitai jėgainei, kad įsigytos netinkamos detalės ar kad detalės į atsakovės įrengtą jėgainę nebuvo pristatytos. Vien deklaratyvūs atsakovės teiginiai nepaneigia Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ bei užsakovės nurodomos aplinkybės, kad Čekijos bendrovė „POLATA s. r. o.“ savo lėšomis į jėgainę pristatė dvejų metų laikotarpiui reikalingas atsargines detales jėgainei eksploatuoti. Atsižvelgiant į tai, šios išlaidos Sutarties 12.13 punkto prasme taip pat pagrįstai pirmosios instancijos teismo buvo įvertintos kaip kreditorės patirti tiesioginiai nuostoliai.

25. Spręsdamas dėl Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ 260 200 Eur finansinio reikalavimo dalies pagrįstumo apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog tam, kad būtų pagrindas taikyti Sutarties 12.3.5 papunktyje nustatytą baudą, kreditorė privalo įrodyti, kad atitinkamas darbų prieinamumo parametras iš tiesų nebuvo pasiektas ir kad jis nepasiektas dėl atsakovės veiksmų. Teismas pažymėjo, kad aplinkybė, jog atitinkamas darbų prieinamumo parametras buvo nepasiektas, kreditorė „POLATA s. r. o.“ įrodinėjo iš esmės vien tik jos ir užsakovės „Teplárna Písek a.s.“ 2022 m. kovo 14 d. surašytu jėgainės būklės protokolu. Aplinkybė, kad dėl dūrelių defekto jėgainė negalėjo būti naudojama 70 dienų, iš esmės įrodinėjama vien tik užsakovės protokolu, sudarytu 2022 metais (praėjus beveik metams nuo minėtų įvykių), ir fotonuotraukomis. Šie dokumentai, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, nepagrindžia Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ nurodomo fakto, kad jėgainės darbingumas sumažėjo, nepasiekė Sutartyje nustatyto darbingumo ir užsakovė „Teplárna Písek a.s.“ 70 dienų dėl gedimo negalėjo eksploatuoti jėgainės. Nors 2022 m. kovo 14 d. protokole nurodoma, kad gedimą 2021 m. rugpjūčio 3 d. kreditorė pašalino (sutvarkė), tačiau ši faktą patvirtinančių įrodymų taip pat nėra pateikta. Atsižvelgdamas į tai apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad kreditorės 260 200 Eur finansinis reikalavimas pirmosios instancijos teismo buvo patvirtintas nepagrįstai.

III. Kasacinio skundo ir atsilepimo į jį teisiniai argumentai

26. Trečiasis asmuo kreditorė „POLATA s. r. o.“ kasaciniu skundu prašo: 1) panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 5 d. nutartį ir Kauno apygardos teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutarties dalį, kuria pripažinta Lietuvos Respublikos teismų jurisdikcija nagrinėti atsakovės priešieškinį, ir išspręsti klausimą iš esmės – palikti galioti Kauno apygardos teismo 2022 m. lapkričio 2 d. nutarties dalį, kuria buvo patvirtintas kreditorės „POLATA s. r. o.“ 296 241,48 Eur sumos finansinis reikalavimas, ir palikti nenagrinėtą atsakovės BUAB „ENERSTENA“ priešieškinį; 2) kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ir ESTT, Teisingumo Teismas) su prašymu pateikti prejudicinį sprendimą, atsakant į šiuos klausimus:

26.1. Ar, remiantis Reglamento „Briuselis I bis“ 8 straipsnio 3 punktu ir 25 straipsnio 1 dalies nuostatomis, sutarties šalims, skirtingų ES valstybių narių rezidentams, susitarus sutartinę jurisdikciją, nustatančią, kad sutarties šalių ginčai yra sprendžiami tik vienos sutarties šalies valstybės teismuose, teismas, nagrinėjantis pastarosios sutarties šalies finansinį reikalavimą kitos sutarties šalies bankroto byloje, iškėltoje valstybėje narėje, kurios teismams nėra suteikta sutartinė jurisdikcija nagrinėti sutarties šalių ginčus, turi teisę toje pačioje bankroto byloje priimti sutarties šalies, kuriai yra iškelta bankroto byla, priešieškinį, pareikštą finansinį reikalavimą bankroto byloje pateikusiai sutarties šaliai, t. y. kai priešieškinis yra pareikštas nesilaikant sutarties šalių sutartos sutartinės jurisdikcijos?

26.2. Ar, remiantis Reglamento „Briuselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalimi ir Nemokumo reglamento 6 straipsnio 1 dalimi, sutarties šalims, skirtingų ES valstybių narių rezidentams, susitarus sutartinę jurisdikciją, nustatančią, kad sutarties šalių ginčai yra sprendžiami tik vienos sutarties šalies valstybės teismuose, teismas, nagrinėjantis pastarosios sutarties šalies finansinį reikalavimą kitos sutarties šalies bankroto byloje, iškėltoje valstybėje narėje, kurios teismams nėra suteikta sutartinė jurisdikcija nagrinėti sutarties šalių ginčus, turi teisę toje pačioje bankroto byloje priimti sutarties šalies, kuriai yra iškelta bankroto byla, priešieškinį, pareikštą finansinį reikalavimą bankroto byloje pateikusiai sutarties šaliai, kai priešieškinis tiesiogiai neišplaukia iš bankroto bylos ir (ar) nėra glaudžiai su ja susijęs?

27. Kasacinis skundas grindžiamas šiais pagrindiniais argumentais:

27.1. Sutarties 17.1 punkte buvo įtvirtinta aiški ir tiesioginė šalių valia visus ginčus, kylančius iš Sutarties, nagrinėti Čekijos Respublikos teismuose pagal Čekijos Respublikos teisę. Jeigu atsakovei nebūtų iškelta bankroto byla, Čekijos bendrovė „POLATA s. r. o.“ nebūtų teikusi ieškinio atsakovei Lietuvos Respublikos teismuose. Čekijos bendrovė „POLATA s. r. o.“ yra Čekijoje įsteigtas ir veikiantis juridinis asmuo, Sutartį atsakovė privalėjo vykdyti ir vykdė Čekijos teritorijoje, t. y. joje įrenginėjo šilumos jėgainę. Tai lemia, kad visais atvejais trečiajam asmeniui buvo palankiau, kad šalių ginčai būtų nagrinėjami išskirtinai tik Čekijos Respublikos teismuose.

27.2. Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ teiktam finansiniam reikalavimui buvo taikytas specialus reglamentavimas pagal Nemokumo bylų reglamento 3 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies bei JANĮ 41 straipsnio 1 ir 2 dalių, 42 straipsnio 1 dalies nuostatas. Tai nulėmė, kad Čekijos bendrovė „POLATA s. r. o.“ negalėjo laikytis Sutarties 17.1 punkto ir Reglamento „Briuselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalies nuostatų. Tačiau atsakovės priešieškinio reikalavimui privalėjo būti taikyta Reglamento „Briuselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalis. Priešieškiniu prašoma pripažinti atliktą įskaitymą niekiniu, jo pagrindu taikyti restituciją ir priteisti iš trečiojo asmens tariamą skolą. Kitaip tariant, priešieškiniu buvo pareikštas iš sutartinių santykių – Sutarties – kilęs reikalavimas, nes vienašalis tarpusavio prievolių įskaitymas buvo atliktas pagal Sutartį. Šio fakto niekuomet neneigė ir pati atsakovė.

27.3. Išimtinė jurisdikcija turi pirmenybę prieš specialiąją jurisdikciją. Pagal Reglamento „Briuselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalį, sutartinė jurisdikcija yra išimtinė. Teismai, remdamiesi Reglamento „Briuselis I bis“ 8 straipsnio 3 dalimi, neturėjo teisės priimti atsakovės priešieškinio tik dėl to, kad atsakovės bankroto byla nagrinėjantis teismas nagrinėjo trečiojo asmens finansinio reikalavimo atsakovės bankroto byloje tvirtinimo klausimą. Priešingai, atsakovė privalėjo reikalavimus, nurodytus priešieškinyje, reikšti Čekijos Respublikos teismuose.

27.4. Skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvai, kad atsakovės priešieškinio reikalavimai galėjo būti nagrinėjami atsakovės bankroto byloje remiantis Reglamento „Briuselis I bis“ 8 straipsnio 3 dalimi, yra nepagrįsti. Juos paneigia imperatyvios Reglamento „Briuselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalies nuostatos. Priešieškinio reikalavimai galėjo būti nagrinėjami atsakovės bankroto byloje nepaisant Reglamento „Briuselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalies tik tuo atveju, jeigu priešieškinis tenkintų Nemokumo reglamento 6 straipsnio 1 dalyje ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bei kasacinio teismo praktikoje nurodytus kumuliatyvius kriterijus, tačiau šie nagrinėjami atveju nėra tenkinami.

27.5. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai vertino trečiojo asmens pateiktus įrodymus dėl atsakovei pritaikytos 260 200 Eur baudos už netinkamą garantinių įsipareigojimų vykdymą. Defektų faktą ir faktą, kad šilumos jėgainė neveikė 70 dienų, pagrindžia užsakovės ir trečiojo asmens darbų ataskaita, šioje ataskaitoje esančios fotonuotraukos; trečiojo asmens atsakovei siųstos daugkartinės pasikartojančios pretenzijos, kuriose nurodytas defektų faktas ir faktas, kad dėl jų yra prastova ir šilumos jėgainė negali būti eksploatuojama. Atsakovė niekada neatvyko perduoti darbų trečiajam asmeniui, darbų perdavimo–priėmimo aktas tarp atsakovės ir trečiojo asmens niekada nebuvo sudarytas, nes atsakovė taip ir neįvykdė savo sutartinių įsipareigojimų iki galo, neatvyko apžiūrėti trečiojo asmens nurodytų defektų, nepateikė prieštaravimų dėl defektų, iki bylos inicijavimo neneigė šilumos jėgainės prastovos fakto, nors trečiasis asmuo siuntė pakartotines pretenzijas, nepateikė jokių įrodymų, kad defektai buvo pataisyti ir kad šilumos jėgainė buvo pradėta eksploatuoti greičiau nei per 70 dienų. Nors atsakovė nenurodė jokių aplinkybių ir nepateikė jokių įrodymų, kurie paneigtų trečiojo

asmens pateiktus įrodymus dėl atsakovės darbų defektų ir fakto, kad šilumos jėgainė negalėjo būti eksploatuojama 70 dienų, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai šios aplinkybės neįvertino, nors šios aplinkybės įvertinimas būtų lėmęs, kad pagal įrodymų pakankamumą taisyklę defektų ir šilumos jėgainės prastovos faktas būtų pripažintas.

- 27.6. Sutartis nustatė pareigą atsakovei iki 2021 m. balandžio 30 d. pristatyti atsargines detales. Dėl to, kad atsarginės detalės iki šio termino nebuvo pristatytos, ginčo byloje nėra. Atitinkamai už pastarąjį prievolės pažeidimą Čekijos bendrovė „POLATA s. r. o.“ pritaikė atsakovei 115 897,27 Eur dydžio baudą ir atliko įskaitymą. Skundžiama nutartimi yra nuspręsta, kad Sutartis aiškiai nenustato termino tokiai atsakovės prievolei įvykdyti. Tai rodo, kad apeliacinės instancijos teismas atliko netinkamą ir nevisapusišką byloje esančių įrodymų tyrimą ir pažeidė CPK 185 straipsnį. Sutarties ir jos pakeitimo nuostatos atskleidžia, kad iki 2021 m. kovo 31 d. darbai Čekijos bendrovės „POLATA s. r. o.“ turėjo būti perduoti užsakovei. Savaine suprantama, kad jeigu darbai iki šio termino atsakovės nebūtų perduoti trečiajam asmeniui, jis nebūtų galėjęs jų perduoti užsakovei. Kadangi Sutartyje nurodyti darbai apima ir atsargines detales, akivaizdu, kad bylos šalys sutarė, jog atsakovė perduos Čekijos bendrovei „POLATA s. r. o.“ atsargines detales iki 2021 m. kovo 31 d. Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą, rėmėsi tik selektyviais įrodymais ir jų dalimis, t. y. tik keliomis Sutarties nuostatomis, ir visiškai netyrė įrodymų visumos bei šių įrodymų ir jų turinio tarpusavio ryšio.
28. Atsakovė BUAB „ENERSTEN“ atsiliepime į kasacinį skundą prašo jį atmesti. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais pagrindiniais argumentais:
- 28.1. Trečiasis asmuo nepagrįstai priešiškinio priėmimo sąlygas sutapatina su ieškinio priėmimo sąlygomis ir neatsižvelgia į tai, kad priešiškinis yra atskiras institutas (viena iš atsakovo gynybos priemonių), o priešiškinio jurisdikcijos klausimų Nemokumo bylų reglamentas nereguliuoja.
- 28.2. Trečiojo asmens argumentai, kad teismai pažeidė imperatyvią Reglamento „Bruselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalies nuostatą dėl išimtinės sutartinės jurisdikcijos, nėra pagrįsti, nes Sutarties 17.1 punkte, kuriuo remiasi trečiasis asmuo, priešiškinio jurisdikcijos klausimai nėra atskirai aptarti. Sutartyje nėra nuostatų, kuriomis šalys būtų sutarusios, kad, nagrinėjant šalių tarpusavio ginčus, priešiškinis turi būti nagrinėjamas atskirai nuo ieškinio. Tai reiškia, kad nustatant priešiškinio jurisdikciją reikėtų vadovautis priešiškinio jurisdikcijos klausimus reguliuojančia Reglamento „Bruselis I bis“ 8 straipsnio 3 dalimi.
- 28.3. Trečiojo asmens ir užsakovės „Teplarna Písek a.s.“ surašytas protokolas bei į bylą pateiktos fotonuotraukos niekaip nepagrindžia trečiojo asmens nurodomo fakto, kad jėgainės darbingumas sumažėjo ir nepasiekė Sutartyje nustatyto darbingumo, neįrodo, kad užsakovė „Teplarna Písek a.s.“ net 70 dienų dėl gedimo negalėjo eksploatuoti jėgainės. Protokolas nėra pasirašytas nepriklausomų ekspertų ar kitų nešališkų asmenų, tai yra dviejų suinteresuotų asmenų (trečiojo asmens ir jo užsakovės „Teplarna Písek a.s.“) surašytas dokumentas, todėl tokio dokumento įrodomoji vertė yra menka. Protokolo teisingumas kelia abejonių jau vien dėl to, kad šis protokolas surašytas praėjus daugiau kaip 10 mėnesių nuo neva nustatyto pažeidimo ir daugiau nei 7 mėnesiams nuo tariamo defektų pašalinimo. Trečiasis asmuo protokolą nusprendė surašyti tik po bankroto bylos iškėlimo atsakovei.
- 28.4. Protokole deklaratyviai nurodoma, kad šį gedimą 2021 m. rugpjūčio 3 d. trečiasis asmuo sutvarkė, tačiau jis nepateikė jokių ši faktą patvirtinančių įrodymų. Nebuvo pateikti ir kiti įrodymai, pavyzdžiui, bandymų rezultatai, kurie pavirtintų, kad jėgainė tam tikrą laiką nepasiekė reikiamo efektyvumo. Abejonių kelia ir tai, kodėl trečiasis asmuo, turėdamas sutartinius garantinius įsipareigojimus tiesiogiai savo užsakovei „Teplarna Písek a.s.“ ir už šių įsipareigojimų užsakovei „Teplarna Písek a.s.“ nevykdymą prisiėmęs atitinkamą atsakomybę, pats dėsė pašalinti defektus net 70 dienų.
- 28.5. Kasaciniame skunde nepagrįstai ginčijama apeliacinės instancijos teismo išvada, kad Sutartis neįtvirtino termino atsarginėms detalėms pristatyti ir kad atsakovė, nepristatydama šių detalių perduodant jėgainę, savo sutartinių įsipareigojimų nepažeidė. Sutartyje nėra nuostatų dėl atsarginių detalių pristatymo tvarkos, nėra ir sąlygų dėl atsarginių detalių pristatymo termino. Atsakovė nesutinka su trečiojo asmens teiginiais, kad Komercinio pasiūlymo 9 skyriuje esančios sąlygos įpareigojo atsakovę pateikti atsargines dalis perduodant jėgainę. Pažodinis aptariamos nuostatos tekstas tokio įpareigojimo atsakovei nenustato. Minėtos nuostatos esmė yra aiški ir nedviprasmiška – eksploatuoti reikalingos atsarginės dalys yra įtrauktos į Sutarties kainą. Taigi, šalys šia sąlyga aiškiai sutarė, kad už atsargines dalis dvejų metų jėgainės eksploatavimo laikotarpiu trečiajam asmeniui papildomai mokėti nereikės. Atsarginių dalių pristatymo terminų ir tvarkos ši nuostata neįtvirtina. Tokių sąlygų nenustato ir kitos Sutarties nuostatos. Komercinio pasiūlymo 8 skyriaus 7.4 punktą, taip pat Sutarties 3.1.7.3 ir 9.3.3 punktai nustato pareigas, susijusias su dokumentacija – atsarginių dalių sąrašo pateikimu. Todėl argumentai, kad atsakovė buvo įsipareigojusi perduodant jėgainę kartu pateikti ne tik atsarginių dalių sąrašą, bet ir pačias atsargines dalis, prieštarauja byloje esantiems įrodymams.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

29. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia CPK 353 straipsnis. Nurodyto straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-384-916/2019 36 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
30. Kasacine tvarka gali būti nagrinėjami tik tie kasaciniame skunde ir atsiliepime į skundą išdėstyti kasacijos pagrindai ir teisiniai argumentai, pagrindžiantys nurodomus pagrindus, kuriuose yra formuluojamos teisės taikymo ir aiškinimo problemos, reikšmingos vienodinant teismų praktiką, susijusią su teisės taikymu ir aiškinimu (interpretavimu). Šie kasaciniam teismui suteikti įgalinimai leidžia siekti kasacijos tikslų – vykdyti teisingumą konkrečioje byloje (kasacijos individualus pobūdis) ir užtikrinti harmoningą teisės plėtrą valstybėje (norminę reikšmę turintis kasacijos pobūdis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-676/2005).
31. Kasacinis teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad kasacinio skundo argumentai, kuriais kasatorius, nesutikdamas su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kitai vertina tuos pačius įrodymus, siekia, kad byloje pateiktu įrodymu pagrindu būtų nustatytos kitos faktinės aplinkybės, nei tai padarė apeliacinės instancijos teismas, tačiau nepagrindžia teiginių, jog teismas, atlikdamas įrodymų vertinimą, būtų pažeidęs proceso

teisės normas ar netinkamai jas taikęs, yra faktinio pobūdžio ir nesudaro kasacinio dalyko. Dėl tokio pobūdžio argumentu kasacinis teismas neturi teisinio pagrindo pasisakyti, kadangi tai neatitiktų įstatyme įtvirtintos kasacinio proceso paskirties ir ribų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-969/2016 39 punkta; 2017 m. gegužės 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-221-611/2017 40 punkta, kt.). Vien tai, kad kasatorius nesutinka su irodymų vertinimu ir juos vertina kitai, nei vertino apeliacinės instancijos teismas, nėra pagrindas konstatuoti, kad irodymų vertinimo taisyklės buvo pažeistos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 12 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-63-403/2023 54 punkta).

32. Kasacinio teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad teisėjų atrankos kolegijos padarytas kasacinio skundo apibendrintas vertinimas (kaip atitinkančio įstatymo reikalavimus) ne visada reiškia, kad kiekvienas skundo argumentas ar jų grupė atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus – suformuluoja kasacinio nagrinėjimo dalyką. Detalu skundo argumentu vertinama atlieka byla kasacine tvarka nagrinėjanti teisėjų kolegija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-22-701/2023, 23 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
33. Trečiojo asmens kasaciniame skunde pateikiamos dvi argumentų grupės. Pirmąją jų keliai teisės normų, reglamentuojančių atsakovės šioje byloje pareikšto priešiškinio jurisdikcijos nustatymą, aiškinimo ir taikymo klausimai (šios nutarties 27.1–27.4 punktai). Antrąją kasacinio skundo argumentų grupę ginčijamos apeliacinės instancijos teismo išvados, sprendžiant atskirus Sutarties vykdymo ir atsakovės civilinės atsakomybės klausimus (šios nutarties 27.5–27.6 punktai).
34. Teisėjų kolegijos vertinimu, antroji kasacinio skundo argumentų grupė yra išimtinai faktinio, o ne teisinio pobūdžio. Nors kasaciniame skunde formaliai apeliuojama į galimą CPK 12 straipsnio, 178 straipsnio ir 185 straipsnio pažeidimą, nurodytais argumentais iš esmės pateikiamas kitoks, nei apeliacinės instancijos teismo, byloje surinktų įrodymų vertinimas ir siekiama, kad kasacinis teismas kitaip, nei byla nagrinėtos apeliacinės instancijos teismas, įvertintu byloje surinktu irodymu turini. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija dėl nurodytų argumentų, kaip nesudarančių kasacinio dalyko, šioje nutartyje nepasisakys (šios nutarties 31 punktas).
35. Kasacinio skundo argumentai, susiję su atsakovės pareikšto priešiškinio jurisdikcijos nustatymu ir ją reglamentuojančių ES ir nacionalinės teisės taisyklių aiškinimu (pirmoji kasacinio skundo argumentų grupė), yra aiškiai ir konkrečiai apibrėžti, atskleidžiant konkrečias teisės aiškinimo problemas, kurių nagrinėjimas patenka į kasacinio teismo kompetenciją. Atsižvelgdama į tai teisėjų kolegija nusprendžia, kad šios bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribas sudaro šie kasaciniame skunde iškelti teisės klausimai: 1) ar Lietuvos Respublikos teismas, nagrinėjantis tarpvalstybinę (pagrindinę) nemokumo bylą, turi jurisdikciją nagrinėti nemokumo administratoriaus priešiškinį, pareikštą ginčijant nemokumo byloje pareikštą kreditoriaus reikalavimą, jei kreditoriaus ir nemokios bendrovės sudarytoje sutartyje, iš kurios kildinamas priešiškinio reikalavimas, susitarta dėl kitos ES valstybės narės teismų jurisdikcijos, ir 2) koks teisės aktas tokiu atveju turi būti taikomas sprendžiant tarptautinės jurisdikcijos klausimą.

Dėl pagrindinę tarpvalstybinę nemokumo bylą nagrinėjančio teismo jurisdikcijos nagrinėti nemokumo administratoriaus priešiškinį, kuriuo ginčijamas kreditoriaus pareikštas reikalavimas juridinio asmens nemokumo procese

36. Šioje byloje trečiasis asmuo (kasatorė) yra pareiškęs finansinį reikalavimą atsakovei, kurios pagrindinė nemokumo byla iškelta Lietuvoje (Nemokumo bylų reglamento 3 straipsnio 1 dalis), grindžiamą šalių 2020 m. balandžio 2 d. sudarytos tiekimo sutarties netinkamu vykdymu. Sutarties 17.1 punkte įtvirtintas šalių susitarimas dėl jurisdikcijos, pagal kurį bet kokie ginčai turi būti sprendžiami kompetentinguose Čekijos Respublikos teismuose pagal Čekijos Respublikos įstatymus. Byloje nėra ginčo, kad, esant iškeltai nemokumo bylai, trečiojo asmens reikalavimas atsakovei, nepaisant Sutartyje nustatyto susitarimo dėl jurisdikcijos, turėjo būti pareikštas jos bankroto byloje (Nemokumo bylų reglamento 7 straipsnio 2 dalies h punktas).
37. Trečiojo asmens pareikštą reikalavimą sudaro reikalavimas atlyginti 17 464 Eur baudą dėl laiku neperduoto projekto ir darbų trūkumo, 2347,18 Eur nuostolių, kuriuos patyrė trečiasis asmuo, nes savo išlaidomis turėjo atlikti darbus, kuriuos pagal Sutartį turėjo atlikti atsakovė, ir 260 200 Eur bauda dėl nekokybiškai pagal Sutartį atliktų darbų. Reikalavimo dalis dėl 17 464 Eur baudos apskaičiuota įvertinus 2021 m. gegužės 7 d. trečiojo asmens atliktą vienašalį priešpriešinių reikalavimų įskaitymą, iš atsakovės reikalaujamos sumokėti 115 897,24 Eur baudos dalį įskaitant atsakovės 98 433 Eur reikalavimą pagal PVM sąskaitą faktūrą Nr. IST21016 Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad dėl atsakovės sąskaitoje Nr. IST21016 nurodyto trečiojo asmens įsipareigojimo ir jo dydžio tarp bylos šalių ginčo nėra.
38. Atsakovės nemokumo administratorė, nesutikdama su trečiojo asmens finansiniu reikalavimu ir jį ginčydama, byloje pareiškė priešiškinį, kuriuo prašė 2021 m. gegužės 7 d. trečiojo asmens atliktą priešpriešinių reikalavimų įskaitymą laikyti niekiniu, kadangi, nemokumo administratorės vertinimu, trečiasis asmuo, atlikdamas įskaitymą, neturėjo priešpriešinio reikalavimo atsakovei (trečiasis asmuo neįrodė, kad atsakovės neteisėtai veiksmais jam buvo padaryta nurodyto dydžio žala). Priešiškiniumi taip pat reikalaujama priteisti iš trečiojo asmens 170 692,91 Eur įskolinimą pagal tris atsakovės Sutarties pagrindutrečiam asmeniui išrašytas sąskaitas, įskaitant PVM sąskaitą faktūrą Nr. IST21016.
39. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad Lietuvos teismai turi jurisdikciją nagrinėti atsakovės trečiajam asmeniui pareikštą priešiškinį, tačiau skirtingais teisiniais pagrindais. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad atsakovės priešiškinis laikytinas tiesiogiai kylančiu iš atsakovės bankroto bylos ir, remiantis Nemokumo bylų reglamento 6 straipsnio 1 dalimi, nagrinėtinas atsakovės bankroto byloje. Apeliacinės instancijos teismas atsakovės priešiškinio jurisdikcijos klausimą sprendė remdamasis Reglamento „Bruselis I bis“ 8 straipsnio 3 dalimi, kuri nustato specialią jurisdikcijos tarpvalstybinėse civilinėse bylose taisyklę, sprendžiant klausimą dėl pareikšto priešiškinio, kai ieškovas jau yra pareiškęs ieškinį.
40. Trečiasis asmuo, nesutikdamas su teismų išvada dėl jurisdikcijos, kasaciniame skunde teigia, kad atsakovės priešiškinio reikalavimu (pripažinti atliktą įskaitymą niekiniu, jo pagrindu taikyti restituciją ir priteisti iš skolą) jurisdikcijos nustatymui privalėjo būti taikyta Reglamento „Bruselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalis, nes priešiškiniumi buvo pareikštas iš Sutarties kildęs reikalavimas. Trečiasis asmuo taip pat nurodo, kad šiuo atveju nėra būtinųjų sąlygų, kurioms esant pagal Nemokumo bylų reglamento 6 straipsnio 1 dalį atsakovės priešiškinis galėtų būti laikomas glaudžiai susijusiu su nemokumo byla ir šiuo pagrindu priskirtinas Lietuvos teismų jurisdikcijai.
41. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, jog tam, kad bylos su tarptautiniu elementu teisingumo klausimas būtų išspręstas teisingai, visais atvejais būtina nustatyti, koks konkrečiai teisės aktas turi būti taikomas sprendžiant tarptautinės jurisdikcijos klausimą. Jeigu reikalavimas (reikalavimai) patenka į atitinkamo teisės akto taikymo sritį, tarptautinės jurisdikcijos klausimas turi būti sprendžiamas pagal šį teisės aktą. Atliekant aptariamą vertinimą, būtina analizuoti ir konkrečiame teisės akte įtvirtintas jo taikymo srities šimtis bei aktualia teismų praktika (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencija) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-551-915/2016, 61 punktas). Taigi, šioje byloje, visų pirma, turi būti įvertinta, ar atsakovės nemokumo administratoriaus pareikštas priešiškinis patenka į Reglamento „Bruselis I bis“ ar į Nemokumo bylų reglamento taikymo sritį.
42. Reglamentas „Bruselis I bis“ nustato pagrindines tarpvalstybinių civilinių ir komercinių ginčų jurisdikcijos taisykles ES. Tačiau šiame reglamente nustatyta išimtis dėl ginčų, kylančių iš nemokumo procesų. Remiantis Reglamento „Bruselis I bis“ 1 straipsnio 2 dalies b punktu, šis reglamentas netaikomas bankrotui, su nemokių bendrovių arba kitų juridinių asmenų likvidavimu susijusiems procesams ir panašioms byloms. Teisės doktrinoje pripažįstama, jog Reglamento „Bruselis I bis“ ir Nemokumo bylų reglamento taikymo sritis reikia aiškinti taip, kad

kilę ginčai turėtų patekti į vieno iš jų taikymo sritį siekiant išvengti spragų tarp jų taikymo (Magnus, U.; Mankowski, P. *European Commentaries on Private International Law. Commentary*. Vol. I. Brussels Ibis Regulation. OttoSchmidt, 2016, p. 72).

43. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijoje suformuluoti šie Reglamento „Bruselis I bis“ ir Nemokumo bylų reglamento taikymo sričių atriboimo principai: pirma, Reglamentas „Bruselis I bis“ ir Reglamentas Nr. 1346/2000 (2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų, pakeistas 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentu (ES) Nr. 2015/848 dėl nemokumo bylų) turi būti aiškinami taip, kad būtų išvengta bet kokio šiuose teisės aktuose įtvirtintų teisės normų sutapimo ir teisės spragų. Taigi ieškiniai, kuriems pagal Reglamento „Bruselis I bis“ 1 straipsnio 2 dalies b punktą šis reglamentas netaikomas, nes jie priskiriami prie „bankroto, nemokių bendrovių arba su kitų juridinių asmenų likvidavimu susijusių procesų ir panašių bylų“, patenka į Reglamento Nr. 1346/2000 taikymo sritį. Atitinkamai ieškiniams, kurie nepatenka į Reglamento Nr. 1346/2000 3 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, taikomas Reglamentas „Bruselis I bis“ (ESTT 2017 m. gruodžio 20 d. sprendimas byloje C-649/16, 24 punktas; 2018 m. spalio 4 d. sprendimas byloje C-337/17, 30 punktas); antra, Reglamento „Bruselis I bis“ sąvoka „civilinės ir komercinės bylos“ turi būti aiškinama plačiai ir, priešingai, Reglamento Nr. 1346/2000 taikymo sritis neturėtų būti aiškinama plačiai (ESTT 2017 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje C-641/16, 18 punktas); trečia, šių dviejų reglamentų atitinkamos taikymo sritys yra aiškiai apibrėžtos ir ieškinyms, kuris tiesiogiai kyla iš bankroto bylos ir yra glaudžiai su juo susijęs, patenka ne į Reglamento „Bruselis I bis“, o į Reglamento Nr. 1346/2000 taikymo sritį (ESTT 2018 m. lapkričio 14 d. sprendimas byloje C-296/17, 31 punktas). Visų tiesiogiai su nemokumu susijusių ieškinių sukoncentravimas valstybės narės, kurioje buvo iškelta tokia nemokumo byla, teismuose atitinka Reglamento Nr. 1346/2000 2 ir 8 konstatuojamosiose dalyse nurodytą tikslą – pagerinti tarpvalstybines pasekmes sukeliančių nemokumo bylų veiksmingumą ir operatyvumą (ESTT 2018 m. lapkričio 14 d. sprendimas byloje C-296/17, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
44. Klausimas, ar ieškinyms tiesiogiai išplaukia iš bankroto bylos ir (ar) yra glaudžiai su ja susijęs, sprendžiamas autonomiškai, t. y. remiantis ES teise ir Teisingumo Teismo suformuluotais dviejų reglamentų taikymo sričių atskyrimo kriterijais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2014). Iš suformuotos Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, jog lemiamas veiksnys sprendžiant, prie kurios srities priskirtinas ieškinyms, yra jo teisinis pagrindas, o ne procesinės aplinkybės, kuriomis šis ieškinyms pareiškiamas. Laikantis tokio požiūrio reikia nustatyti, ar teisė arba prievolė, dėl kurios pareiškiamas minėtas ieškinyms, nustatyta bendrosiose civilinės ar komercinės teisės normose ar nukrypti leidžiančiose normose, konkrečiai taikomose nemokumo byloms (ESTT 2017 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje C-641/16, 22 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). ESTT suformuotoje jurisprudencijoje taip pat nustatyta, kad ryšio tarp šio ieškinyms ir nemokumo procedūros stiprumas yra lemiamas sprendžiant, ar reikia taikyti Reglamento Nr. 44/2001 1 straipsnio 2 dalies b punkte įtvirtintą išimtį (ESTT 2017 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje C-641/16, 28 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
45. 2019 m. rugsėjo 18 d. sprendime byloje C-47/18 Teisingumo Teismas išaiškino, kad Austrijos teisėje nustatytas ieškinyms dėl kreditoriaus reikalavimų pripažinimo, kurį gali pareikšti bankroto byloje dalyvaujantys kreditoriai, jeigu užginčijamas šių kreditorių pareikštų reikalavimų tikslumas arba eiliškumas, kyla tiesiogiai iš bankroto bylos ir yra glaudžiai su ja susijęs, todėl patenka ne į Reglamento „Bruselis I bis“, o į Reglamento Nr. 1346/2000 taikymo sritį (aptariamo sprendimo 37–40 punktai).
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, sprendžiant dėl Reglamento Nr. 1346/2000 ir Reglamento „Bruselis I“ (Reglamentas Nr. 44/2001) taikymo, remiantis ESTT formuojama praktika, išaiškinta, kad tuo atveju, kai kreditorius pateikia bankroto administratoriui prašymą patvirtinti jo finansinį reikalavimą bankroto byloje, o bankroto administratorius, nesutikdamas su tokiu reikalavimu, pareiškia ieškinį, kurį patenkinus būtų visiškai ar iš dalies negalima tenkinti kreditoriaus reikalavimo, toks bankroto administratoriaus ieškinyms patenka ne į Reglamento „Bruselis I“, bet į Reglamento Nr. 1346/2000 taikymo sritį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-700/2013).
47. Nagrinėjamu atveju atsakovės nemokumo administratoriaus priešieškinyms pareikštas trečiojo asmens finansinio reikalavimo tvirtinimo procedūroje, siekiant nugincyti, jo manymu, nepagrįstą trečiojo asmens reikalavimą. Kreditorių reikalavimų priėmimas ir tikrinimas yra nemokumo procedūros sudėtinė dalis ir viena iš nemokumo specialisto funkcijų (Nemokumo bylų reglamento 2 straipsnio 5 dalies i punktas). Taigi, atsakovės nemokumo administratorius priešieškinyms pareiškė atstovaudamas atsakovės ir jos kreditorių interesams ir atlikdamas nemokumo įstatyme nustatytas specialias funkcijas. Priešieškinyms reikalavimas yra tiesiogiai susijęs su atsakovės nemokumo byloje nagrinėjamu klausimu – trečiojo asmens pareikšto reikalavimo pagrįstumo vertinimu. Byloje nustatyta, kad atsakovės pareikštas priešieškinyms faktinėmis ir teisinėmis aplinkybėmis yra susijęs su trečiojo asmens pareikštu reikalavimu, o patenkinus priešieškinyms bus visiškai ar iš dalies nebegalima patenkinti trečiojo asmens reikalavimo. Atsižvelgdama į taiteisėjų kolegija daro išvadą, kad nagrinėjamu atveju atsakovės nemokumo administratoriaus pareikštas priešieškinyms patenka į Reglamento „Bruselis I bis“ 1 straipsnio 2 dalies b punkte įtvirtintą išimtį ir jo jurisdikcijos nustatymui Reglamentas „Bruselis I bis“ netaikomas. Atitinkamai trečiojo asmens kasacinio skundo argumentai, kad dėl atsakovės priešieškinyms teisingumo turėjo būti sprendžiamas pagal Reglamento „Bruselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalį, pripažintini teisiškai nepagrįstais.
48. Nemokumo bylų reglamento 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta pagrindinė tarpvalstybiniam nemokumo procesui taikytinos teisės taisyklė, pagal kurią, išskyrus atvejus, kai šiame reglamente nustatyta kitaip, nemokumo byloms ir jų pasekmėms taikoma valstybės narės, kurios teritorijoje iškelta tokia byla, teisė (lot. *lex concursus*). *Lex concursus* taisyklė apima tiek materialinius, tiek procesinius taikytinos teisės klausimus tarpvalstybiniame nemokumo procese ir sąlygoja bankroto bylų procesines ir materialines pasekmes asmenims ir susijusiems teisiniams santykiams (ESTT 2016 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje C-212/15, 17 punktas).
49. Aiškinant ankstesnį nemokumo bylų reglamentą (Reglamentą Nr. 1346/2000), kuriame taip pat buvo įtvirtinta *lex concursus* taisyklė, teismų praktikoje buvo nurodyta, kad jurisdikciją turinčio teismo nustatymas lemia ir taikytinos teisės nustatymą. Kiek tai susiję ir su pagrindine bankroto byla, ir su šalutine bankroto byla, valstybės narės, kurios teritorijoje iškelta byla, vadinamos „valstybe, kurioje iškelta byla“, teisė taikoma bankroto bylai ir jos pasekmėms (ESTT 2010 m. sausio 21 d. sprendimas byloje C-444/07, para. 25). Tai reiškia, kad visi klausimai, kurie yra susiję su pagrindine nemokumo byla, turi būti nagrinėjami ir sprendžiami pagal teisę tos valstybės narės, kurioje byla yra iškelta. Valstybės, kurioje iškelta nemokumo byla, teisė nustato, be kita ko, atitinkamus skolininko ir nemokumo specialisto įgaliojimus, taip pat taisykles, reglamentuojančias kreditorių reikalavimų pateikimą, patikrinimą ir pripažinimą (Nemokumo bylų reglamento 7 straipsnio 2 dalies c, h punktai).
50. Kasacinio teismo praktikoje aiškinant anksčiau galiojusio IBI teisės normas, buvo pripažinta, kad IBI nuostatose įtvirtinta bankroto administratoriui draudimo reikšti priešieškinyms. Kadangi bankroto administratorius gina kreditorių ir bankrutuojančios įmonės interesus, tai jis privalo reikšti ieškinyms dėl akivaizdžiai nenaudingų sandorių nugincyjimo bei skolų išieškojimo (IBI 11 straipsnio 3 dalies 8, 23 punktai) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-700/2013). Ši kasacinio teismo praktika, atsižvelgiant į šios esmės nepasikeitusį nemokumo administratoriaus teisinį statusą ir jam suteiktas įstatymo atstovaujamo juridinio asmens ir jo kreditorių gynybos priemones, lieka aktuali ir aiškinant JANĮ nuostatas.
51. JANĮ 15 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad nemokumo bylos nagrinėjamos CPK nustatyta ginčo teisenos tvarka, išskyrus šio įstatymo nustatytas išimtis. Priešieškinyms, kaip viena iš procesinių gynybos priemonių, reglamentuojamas CPK 143 straipsnyje. Išimčių dėl priešieškinyms pareiškimo nemokumo procese JANĮ nenustato. Todėl priešieškinyms kaip procesine gynybos priemone galima naudotis ir juridinių asmenų nemokumo procese.
52. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad teisė į tinkamą teismo procesą reiškia ir asmens galimybę naudotis įstatyme įtvirtintomis gynybos priemonėmis nuo pareikšto ieškinyms, t. y. atsikirsti į ieškinį ir (arba) pareikšti priešieškinyms (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m.

kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-94/2011). Priešiškinis yra vienas iš įstatyme įtvirtintų atsakovo gynimosi nuo ieškinio būdų ir atsakovo teisės į tinkamą procesą garantija. Atsakovo teisė pareikšti priešiškinį kildinama iš daugybės pamatinių civilinio proceso teisės principų – teisės būti išklausytam, šalių lygiateisiškumo, rungimosi, dispozityvumo, civilinio proceso ekonomiško ir koncentruotumo. Dėl to šalių susitarimo dėl jurisdikcijos negalima plačiai aiškinti tokiu būdu, kuris apribotų šalies galimybes gintis nuo ieškinio visomis procesinėmis priemonėmis, kurios nustatytos civilinio proceso teisės normų (lot. *lex fori*) valstybėje, dėl kurios jurisdikcijos šalys susitarė. Susitarimas nagrinėti ieškinį ir priešiškinį skirtingu valstybių teismuose galėtų sukelti reikšmingas teises pasekmes ir lemti atsakovo teisės kreiptis į teismą atsisakyti ar apriboti, todėl būtina užtikrinti, kad toks asmens teisės kreiptis į teismą ribojimas ar atsisakymas atitiktų Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje įtvirtintus standartus – būtų išreikštas laisva valia ir neabejotinas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-381/2023, 35, 38 punktai). Šiuo aspektu atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip pagrįstai atsiliepime į kasacinį skundą pažymi atsakovė, Sutartyje nėra nuostatų, leidžiančių teigti buvus aiškų ir neabejotiną šalių susitarimą iš Sutarties kylančius ieškinio ir priešiškinio reikalavimus nagrinėti skirtingų valstybių teismuose.

53. Kadangi nemokumo administratoriaus teisė reikšti priešiškinį, ginčijant kreditoriaus pareikštą reikalavimą juridinio asmens nemokumo procese, yra viena iš procesinių gynybos priemonių, kuria nemokumo administratorius gali naudotis vykdydamas specialias nemokumo įstatymų jam priskirtas funkcijas (kreditorių reikalavimų tikrinimą ir nepagrįstų reikalavimų ginčijimą), šios procesinės gynybos priemonės naudojimas patenka į Nemokumo bylų reglamento 7 straipsnio 1 dalyje nustatytą *lex concursus* taisyklę, pagal kurią nemokumo bylos iškėlimo pasekmės nulemia ir nemokumo administratoriaus teises (funkcijas) ir jų įgyvendinimo tvarką. Nagrinėjamu atveju atsakovės nemokumo administratorius turi teisę naudotis šia procesine gynybos priemone, nes tokia galimybė yra nustatyta Lietuvos Respublikos nemokumo teisėje, kuri taikoma atsakovės nemokumo bylai. Toks Nemokumo bylų reglamento nuostatų aiškinimas atitinka ir efektyvaus ir veiksmingo tarpvalstybinių nemokumo bylų nagrinėjimo tikslą (Nemokumo bylų reglamento konstatuojamosios dalies 3 punktas).
54. Remiantis CPK 33 straipsnio 2 dalimi, priešiškinis, neatsižvelgiant į tai, koks jo teisingumas, pareiškiamas tos vietos teismui, kuriame nagrinėjamas pradinis ieškinys. Taigi priešiškinio pareiškimo teisingumą nulemia ieškinio teisingumas konkrečiam teismui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-21-313/2019, 21 punktas). Atsižvelgiant į tai, kad specialių nemokumo administratoriui JANĮ nustatytų funkcijų įgyvendinimui (įskaitant kreditorių reikalavimų ginčijimą) šiuo atveju taikoma Lietuvos Respublikos teisė, nemokumo administratoriaus priešiškinis, kuriuo ginčijamas kreditoriaus nemokumo byloje pareikštas reikalavimas, turi būti reiškiamas teisme, kuriame iškelta atsakovės nemokumo byla.
55. Apibendrinama išdėstyti argumentus teisėjų kolegija padaro išvadą, kad šiuo atveju atsakovės pareikšto priešiškinio jurisdikcijos nustatymo klausimas turėjo būti sprendžiamas ne pagal Reglamento „Briuselis I bis“, bet pagal Nemokumo bylų reglamento nuostatas, įtvirtinančias tarpvalstybines nemokumo byloms taikytiną teisę. Nustačius, kad šiuo atveju atsakovės nemokumo bylai (klausimui dėl trečiojo asmens pareikšto finansinio reikalavimo tvirtinimo) taikytina Lietuvos Respublikos teisė, dėl atsakovės priešiškinio, kaip nemokumo administratoriaus procesinės gynybos priemonės, teisingumo turėjo būti sprendžiama pagal nemokumo administratoriaus funkcijų įgyvendinimą reglamentuojančias JANĮ ir CPK normas.

Dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo

56. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje nustatyta, kad ESTT jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl Sutarčių išaiškinimo ir Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo. Tokiam klausimui iškilus valstybės narės teisme, tas teismas, manydamas, kad sprendimui priimti reikia nutarimo šiuo klausimu, gali prašyti ESTT priimti dėl joprejudicinį sprendimą, o jeigu teismo sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti apskundžiamas teismine tvarka, tas teismas dėl jo kreipiasi į ESTT. Tokiam klausimui iškilus valstybės narės teisme nagrinėjant bylą, susijusią su sulaikytu asmeniu, Teismas sprendimą priima kiek galima greičiau.
57. Pagal ESTT praktikoje suformuluotą bendrąją taisyklę, iškilus klausimui dėl ES teisės aiškinimo, galiojimo teisme, kurio sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti apskundžiamas, pastarasis privalo kreiptis prejudicinio sprendimo, tačiau ESTT suformulavo ir išimtis, kurioms esant neskundžiamas sprendimas priimančys teismas neprivalo kreiptis prejudicinio sprendimo. Taisyklė dėl privalomojo kreipimosi į ESTT prejudicinio sprendimo netaikoma, kai: 1) iškeltas klausimas nėra svarbus bylai, t. y. jeigu, nepriklausomai nuo atsakymo į šį klausimą, šis neturėtų jokios įtakos bylos baigčiai (ESTT 1982 m. spalio 6 d. sprendimas byloje *Cilfit ir kt.*, 283/81, 10 punktas); 2) dėl nagrinėjamos ES teisės nuostatos ESTT jau pateikė savo išaiškinimą tokioje pačioje byloje (1963 m. kovo 27 d. sprendimas byloje *Da Costa en Schaake*, 28/62) arba ESTT jau nagrinėjo tą patį teisės aspektą ir pateikė atsakymą, netgi jei svarstyti klausimai nėra visai identiški (pranc. *acte éclairée* doktrina) (nurodyto sprendimo byloje *Cilfit ir kt.* 13, 14 punktai); 3) tinkamas ES teisės taikymas yra toks akivaizdus, kad dėl to negali kilti jokių pagrįstų abejonų (pranc. *acte clair* doktrina) (nurodyto sprendimo byloje *Cilfit ir kt.* 16 punktas).
58. Nacionalinis teismas, kurio sprendimas galutinis, turi tokią pačią diskreciją kaip ir kiti nacionaliniai teismai, kiek tai susiję su tuo, ar sprendimui priimti reikia sprendimo ES teisės klausimu. Todėl šie teismai neprivalo pateikti jiems kilusio Sąjungos teisės aiškinimo klausimo, jeigu šis nėra svarbus, t. y. tokiu atveju, kai atsakymas į šį klausimą, kad ir koks jis būtų, nepadarėtų jokios įtakos ginčo sprendimui. Tačiau jeigu jie konstatuoja, kad būtina remtis Sąjungos teise jiems pateiktam ginčui išspręsti, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje iš esmės įtvirtinta jų pareiga pateikti Teisingumo Teismui kiekvieną kilusį klausimą (ESTT 2013 m. liepos 18 d. sprendimo byloje C-136/12, 26–27 punktai).
59. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į suformuluotus reikalavimus sprendžiant dėl kreipimosi dėl prejudicinio sprendimo priėmimo ir šioje byloje nustatytas aplinkybes, atmets trečiojo asmens prašymą kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.
60. Įvertinus aktualią Teisingumo Teismo formuojamą praktiką atskiriant Reglamento „Briuselis I bis“ ir Nemokumo bylų reglamento taikymo sritis, taip pat dėl kreditorių reikalavimų ginčijimo nemokumo procese (ESTT 2019 m. rugsėjo 18 d. sprendimas byloje C-47/18) darytina išvada, kad nemokumo administratoriui reiškiant priešiškinį, kuriuo ginčijamas kreditoriaus pagrindinėje nemokumo byloje pareikštas reikalavimas, jo jurisdikcijos nustatymui taikomas Nemokumo bylų reglamentas. Atsižvelgiant į tai trečiojo asmens kasaciniame skunde keliamas klausimas dėl Reglamento „Briuselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalies ir šio reglamento 8 straipsnio 3 dalies taikymo nėra svarbus šiai bylai, nes Reglamentas „Briuselis I bis“ šioje byloje netaikytinas.
61. Minėta, kad, pagal Teisingumo Teismo formuojamą praktiką, Reglamento „Briuselis I bis“ ir Nemokumo bylų reglamento taikymo sritys yra ir aiškiai apibrėžtos ir atskirtos (šios nutarties 43 punktas), todėl teisėjų kolegijai nekyla abejonų dėl kasaciniame skunde keliamo Reglamento „Briuselis I bis“ 25 straipsnio 1 dalies ir Nemokumo reglamento 6 straipsnio 1 dalies santykio klausimo. Kita vertus, trečiojo asmens kasaciniame skunde nurodomi argumentai dėl Nemokumo bylų reglamento 6 straipsnio 1 dalyje nustatytos susijusių ieškinių jurisdikcijos taisyklių taikymo nėra tiesiogiai susiję su nagrinėjamo ginčo esme, nes šioje byloje atsakovės nemokumo administratorius pareiškė ne ieškinį, kaip nurodoma minėtame straipsnyje, bet priešiškinį, kuris neatskiriama susijęs su trečiojo asmens pareikšto reikalavimo nemokumo procese pagrįstumo vertinimu (Nemokumo bylų reglamento 7 straipsnio 2 dalies h punktas). Todėl teisėjų kolegijai nagrinėjamoje byloje nekyla klausimų dėl Nemokumo bylų reglamento 6 straipsnio 1 dalyje nustatytos teisės normos aiškinimo ir taikymo.

62. Apibendrindama nurodytus motyvus, teisėjų kolegija nusprendžia, kad nors apeliacinės instancijos teismas padarė teisės aiškinimo ir taikymo klaidą dėl atsakovės priešieškinių jurisdikcijos sprendimas pagal Reglamento „Briuselis I bis“ 8 straipsnio 3 dalies nuostatas, tačiau ši klaida neturėjo įtakos pagrįstai šio teismo išvadai, kad atsakovės priešieškinių patenka į atsakovės pagrindinę nemokumo bylą iškėlusio teismo jurisdikciją. Atsižvelgiant į tai, skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis, kaip iš esmės teisėta ir pagrįsta, paliekama nepakeista, o trečiojo asmens kasacinis skundas atmetamas.
63. CPK 93 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Remiantis CPK 98 straipsnio 1 dalimi, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas.
64. Trečiojo asmens kasacinis skundas atmetamas kaip nepagrįstas, todėl atsakovė įgyja teisę į patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsakovė prašo priteisti iš trečiojo asmens 2000 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimą. Šių išlaidų realumą, pagrįstumą pagrindžiantys dokumentai pateikti. Prašomas priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimas neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 1R-77 ir Lietuvos advokatūros Advokatų tarybos pirmininko 2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 141 patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalių dydžių 7, 8.14 punktuose nurodyto dydžio. Todėl atsakovės LUAB „ENERSTENA“ kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas (2000 Eur) priteistinas iš trečiojo asmens „POLATA s. r. o.“.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 5 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti atsakovės likviduojamos dėl bankroto uždarnosios akcinės bendrovės „ENERSTENA“ (j. a. k. 151465326) naudai iš kreditorės „POLATA s. r. o.“ (j. a. k. 46683623) 2000 (du tūkstančius) Eur išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Donatas Šernas

Egidija Tamošiūnienė